

TOKAT TAHTA BASKI

Tokat yazması, [Tokat](#)'a has bir elsanatı olan Tokat yazmacılığının ürettiği Tokat'a has yazmalar.

[Yazma](#), bez ve çeşitli kumaşlar üzerine o yörenin örf ve adetlerine göre basılan baskılara denir. Yazmacılık Tokat'ta çok geliştiğinden kendine özgü motifleri ortaya çıkmıştır. Tokat'a ait olan yazma genelde tülbent türündendir. Tokat merkezde kâğıt içi denilen yazma türüne kadınlar oya çekerler. Yörede kandilli adı verilen bir yazma çeşidi daha vardır. Tokat'ta her ilçenin kendine özgü deseni vardır. Bu desenler, ahşap kalıplar vasıtası ile oyularak elde edilir. Kalıbı hazırlayan kalıp ustası istenilen deseni motifi olarak el emeği ile yapmaktadır.

Elvan baskı

Kalıp oymacılık gibi yazmacılık da zor ve zevkli bir çalışmadır. Tokat'ta her bölgede kullanılan, her çeşit yazma basılmaktadır. Ancak Tokat yazmalarının en önemli özelliği Elvan Baskı oluşudur. Renkleri ve desenleri eşsiz güzelliktedir.

Yazma üretmede ana çalışma kara kalemdir. Daha sonra [kara kalem](#) çalışması renkli baskı yapılarak renklendirme yapılır. Buna elvan baskı denir. Günümüzde daha çok süs ve dekoratif için bu baskı tekniği kullanılır. Boya üretmede eskiden kök boya kullanılırdı ancak şimdilerde sentetik boya kullanılmaktadır. Yazmacılıkta, Kök boyacılığı işi de titizlik isteyen ayrı bir uğraş dalıdır.

Tokat'a ait iki özgün desen vardır. bunlardan biri “Tokat İçi Dolusu” diğeri “Tokat Elmalısı” desenleridir. Bu desenlerden başka “Çengelköy” deseni de İstanbul menşeli bir desen olmasına rağmen Tokat'ta kullanılmaktadır.

Tokat'a ait Tokat içi dolusu ve Tokat elmalısı desenleri Tokat alı ya da Tokat kırmızısı denilen al bir zemin veya bu rengin karartılmışı olan kırmızı-mor bir zemin üzerine basılır.

Tokat içi dolusu deseninin bozularak değiştirilmiş bir şekli “Tokat Üzümlüsü”dür. Buna “Tokat Morlusu” da denir. Bu desen de çiçek motifi üzüm salkımı şeklindedir.

Tokat Elmalısı siyah zemine kırmızı veya kırmızı mor alarak basılmış elma motifleridir. Bu desen Zile dolaylarında kullanılmaktadır.

Bu desenin bozularak değiştirilmiş bir şekli “Tokat Yarım Elmalısı” dır. Renkler aynı olmakla birlikte elma motifleri küçük bozuk şekiller haline gelmiştir. Buna Aynalı da denilmektedir.

Tokat'a ait olmayan ancak Tokat'ta kullanılan bir desen “Çengelköy” desenidir. bu desen siyah zemin üzerine ve zemini tamamen dolduracak şekilde sarı, yeşil, kırmızı renklerle basılır. Bu desen Tozanlı köylerinde kullanılmaktadır.

Tokat yazmalarında zemindeki al rengi sağlayan Alizarin red boyadır. Bu modern teknoloji ile Almanya'da yapılan bir boyadır. Ancak bitki kökünden elde edilmektedir.

A li-zar'in (Alm.): Ruberythrinsöure adlı bitkiden gelen eski doğal sentetik kırmızı kök boya maddesi Anthrachinonsulfasäurem Natruim ile Natriunhydroxyd ve Kaliunchlorat karıştırılarak elde edilir.

Alizarin red boya bugün talep olmadığı için fabrikası tarafından üretimden kaldırılmıştır.

Bu boya kullanılarak yapılan yazmaların yapım tekniği çok zordur. Sabırlı titiz bir sanatçının çalışmasına benzer. Boyanın az veya çok verilmesi, bekleme ve kaynama süresi hep dikkat ve titizlik gerektirir.

Alizarin kullanılarak yapılan yazmaların yapım tekniği kısaca şöyledir;

Önce Amerikan, mermerşahı vb. kumaşlar yıkanıp apresi giderilir, kurutulur. tezgah üzerinde kumaşa desenin dış çevreleri ve desen üzerindeki “tırnak”lar siyah renkle basılarak belirlenir.

Şap ve kara boya (güherçile) karışımı ile kumaşın zemin boyasının astar boyası vurulur. Bu astar boyalı karışım miktarına göre yazmalar kırmızı veya kırmızı-mor olur. Bunlar ahırlarda cereklere asılarak 15 gün bekletilir. Günümüzde amonyak verilmiş odalarda bir gün bekletilir.

Alizarin, ardıç kozaları, cehri ile hazırlanmış su dolu kazanlara kumaşlar basılır, altına odun ateşi yakılır. Isısı çok iyi ayarlanarak ve kumaşlar devamlı hareket ettirilerek boyayı emmesi sağlanır. Kumaşların boyayı emmesine alizarin kesme denir ve kumaşlar soğuk sularla durulanıp kurutulur. Kuruyunca üzerine elvanları renk, renk vurulur ve kurutulur.

Görüldüğü gibi çok zahmetli bir çalışmadır. Ancak çıkan desenin renkleri pırıl, pırıldır ve solmaz.

Tokat yazmaları renk, motif ve teknik özellikleri olan yazmalardır. Ancak bugün renk ve teknik özellikler yönünden Tokat yazmacılığı değişikliğe uğramıştır.